

Ink 2018 -04- 10

Dnr

742018/022391/1

Lantmäteriets författningsförslag

Diarienummer 409-2018/1623

Indrivning av Lantmäteriets avgifter

Promemorians huvudsakliga innehåll

För Lantmäteriets verksamhet är det viktigt att de beslut om avgifter som Lantmäteriet enligt lag är skyldigt att fatta kan drivas in. Särskilt viktigt är detta för divisionen Fastighetsbildning vars verksamhet är i det närmaste helt avgiftsfinansierad.

Sedan en tid behöver dock Lantmäteriet, till skillnad från vad som tidigare gällt och vad som normalt gäller för myndigheter, ansöka om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten. I vissa fall krävs även att Lantmäteriet går till domstol. Denna process är kostnadsdrivande för Lantmäteriet, andra myndighet och enskilda.

Lantmäteriet föreslår därför i denna promemoria lagändringar för att de beslut om avgift på grund av fastighetsbildningsåtgärd, inskrivningsåtgärd och vissa andra åtgärder som Lantmäteriet utför inom ramen för sin verksamhet ska tjäna som exekutionstitlar och därmed vara direkt verkställbara hos Kronofogdemyndigheten.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 30 november 2018.

Innehållsförteckning

1	Författningsförslag.....	3
1.1	Förslag till lag om ändring i jordabalken	3
1.2	Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen.....	4
1.3	Förslag till lag om ändring i anläggningslagen	5
1.4	Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen	6
1.5	Förslag till lag om ändring i lag om äganderättsutredning och legalisering	8
2	Om Lantmäteriet	9
3	Bakgrund.....	9
4	Gällande rätt.....	10
5	Skäl för förslagen.....	12
6	Förslagens konsekvenser	15
7	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	16
8	Författningskommentar	17
8.1	Förslaget till lag om ändring i jordabalken.....	17
8.2	Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen...	17
8.3	Förslaget till lag om ändring i anläggningslagen.....	18
8.4	Förslaget till lag om ändring i ledningsrättslagen	19
8.5	Förslaget till lag om ändring i lag om äganderätt och legalisering	19

1 Författningsförslag

Lantmäteriet har följande författningsförslag.

1.1 Förslag till lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 1 § jordabalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

1 §¹

Inskrivning enligt denna balk ska göras i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Regeringen får meddela föreskrifter om expeditionsavgifter för bevis eller andra handlingar som utvisar inskrivningsåtgärd.

Inskrivning enligt denna balk ska göras i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Regeringen får meddela föreskrifter om expeditionsavgifter för bevis eller andra handlingar som utvisar inskrivningsåtgärd.

Om expeditionsavgift inte betalats inom en månad från den dag då faktura avsändes eller en expedition färdigställdes ska inskrivningsmyndigheten begära indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Bestämmelser om fastighetsregistret finns i lagen (2000:224) om fastighetsregister.

Bestämmelser om fastighetsregistret finns i lagen (2000:224) om fastighetsregister.

¹Senaste lydelse 2008:153.

1.2 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

6 §²

Kostnaderna för genomförande av fastighetsbildning betalas enligt de bestämmelser som gäller för den fastighetsbildningsåtgärd om vilken är fråga. Kostnader som är gemensamma för skilda åtgärder fördelas på dessa efter vad som är skäligt.

Kostnaderna för genomförande av fastighetsbildning betalas enligt de bestämmelser som gäller för den fastighetsbildningsåtgärd om vilken är fråga. Kostnader som är gemensamma för skilda åtgärder fördelas på dessa efter vad som är skäligt.

Avvisas ansökan eller inställes förrättning, skall sökanden betala uppkomna kostnader, om icke särskilda omständigheter föranleder att betalningsskyldigheten fördelas mellan samtliga sakägare eller vissa av dem. Har förrättningen enligt 5 kap. 3 § fjärde stycket påkallats av länsstyrelsen, skall sådana kostnader betalas av staten.

Avvisas ansökan eller *ställs förrättningen in*, ska sökanden betala uppkomna kostnader, om *inte* särskilda omständigheter föranleder att betalningsskyldigheten fördelas mellan samtliga sakägare eller vissa av dem. Har förrättningen enligt 5 kap. 3 § fjärde stycket påkallats av länsstyrelsen, *ska* sådana kostnader betalas av staten.

Överenskommelse mellan sakägarna om fördelning av förrättningskostnaderna på annat sätt än som följer av lagen skall gälla, om det icke är uppenbart att överenskommelsen tillkommit i otillbörligt syfte.

Överenskommelse mellan sakägarna om fördelning av förrättningskostnaderna på annat sätt än som följer av lagen *ska* gälla, om det *inte* är uppenbart att överenskommelsen tillkommit i otillbörligt syfte.

²Senaste lydelse 1987:124.

Till förrättningskostnader hänföres taxeavgift, ersättning till sakkunnig och syssloman, utgift för hantlangning som ej ingår i taxeavgiften samt ersättning för skada enligt 4 kap. 38 § tredje stycket.	Förrättningskostnader omfattar taxeavgift, ersättning till sakkunnig och syssloman, utgift för hantlangning som inte ingår i taxeavgiften samt ersättning för skada enligt 4 kap. 38 § tredje stycket.
--	---

Om kostnaden för förrättningen inte betalats inom den tid som lantmäterimyndigheten beslutat ska lantmäterimyndigheten begära indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Denna lag träder i kraft den 30 november 2018.

1.3 Förslag till lag om ändring i anläggningslagen

Härigenom föreskrivs att 29 § anläggningslagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 §³

Förrättningskostnaderna ska, om anläggningsbeslut meddelats, fördelas mellan ägarna av de fastigheter som ska delta i anläggningen efter vad som är skäligt.

Förrättningskostnaderna ska, om anläggningsbeslut meddelats, fördelas mellan ägarna av de fastigheter som ska delta i anläggningen efter vad som är skäligt.

Om en förrättning har påkallats enligt 20 a § eller 25 § tredje

Om en förrättning har påkallats enligt 20 a § eller 25 § tredje

³ Senaste lydelse 2012:428.

stycket väglagen (1971:948) ska den som begärt förrättningen svara för förrättningskostnaderna.

stycket väglagen (1971:948) ska den som begärt förrättningen svara för förrättningskostnaderna.

Om en förrättning har begärts enligt 2 kap. 20 § lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, ska den som begärt förrättningen svara för förrättningskostnaderna.

Om en förrättning har begärts enligt 2 kap. 20 § lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, ska den som begärt förrättningen svara för förrättningskostnaderna.

I övrigt tillämpas 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988) på förrättning enligt denna lag.

I övrigt tillämpas 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988) på förrättning enligt denna lag.

Vid indrivning av kostnader som uppkommer på grund av godkännande av överenskommelser enligt 43 § och registrering av andelstal enligt 24 a § ska 2 kap. 6 § femte stycket fastighetsbildningslagen tillämpas. .

Denna lag träder i kraft den 30 november 2018.

1.4 Förslag till lag om ändring i ledningsrättslagen

Härigenom föreskrivs att 27 § ledningsrättslagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §⁴

Ledningsrättshavaren ska svara för förrättningskostnaderna i den mån inte annat följer vid en

Ledningsrättshavaren ska svara för förrättningskostnaderna i den mån inte annat följer vid en

⁴ Senaste lydelse 2013:491.

motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

Om en ledningsrättsfråga har tagits upp utan ansökan eller, i fall som avses i 33 §, på ansökan av någon annan sakägare än ledningsrättshavaren, ska förrättningskostnaderna fördelas mellan sakägarna efter vad som är skäligt. Till den del förrättningen avser upphävande av en ledningsrätt som inte längre behövs gäller dock första stycket. Första stycket gäller också om förrättningen endast sker för att ett inskrivet servitut eller en inskriven nyttjanderätt som avser rätt att dra fram och behålla en ledning ska förändras till ledningsrätt.

Om en ledningsrättsfråga har tagits upp utan ansökan eller, i fall som avses i 33 §, på ansökan av någon annan sakägare än ledningsrättshavaren, ska förrättningskostnaderna fördelas mellan sakägarna efter vad som är skäligt. Till den del förrättningen avser upphävande av en ledningsrätt som inte längre behövs gäller dock första stycket. Första stycket gäller också om förrättningen endast sker för att ett inskrivet servitut eller en inskriven nyttjanderätt som avser rätt att dra fram och behålla en ledning ska förändras till ledningsrätt.

Om en ledningsrättsfråga handläggs gemensamt med en fastighetsbildningsåtgärd vid en förrättning, ska kostnader som är gemensamma för skilda åtgärder fördelas på dessa efter vad som är skäligt.

Om en ledningsrättsfråga handläggs gemensamt med en fastighetsbildningsåtgärd vid en förrättning, ska kostnader som är gemensamma för skilda åtgärder fördelas på dessa efter vad som är skäligt.

Till förrättningskostnader hänförs taxeavgift, ersättning till sakkunnig, utgift för hantlangning som inte ingår i taxeavgiften samt ersättning för sådan skada som avses i 4 kap. 38 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988).

Förrättningskostnader omfattar taxeavgift, ersättning till sakkunnig, utgift för hantlangning som inte ingår i taxeavgiften samt ersättning för sådan skada som avses i 4 kap. 38 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988).

Vid indrivning av förrättningskostnader enligt denna lag ska 2 kap. 6 § femte stycket fastighetsbildningslagen tillämpas

Denna lag träder i kraft den 30 november 2018.

1.5 Förslag till lag om ändring i lag om äganderättsutredning och legalisering

Härigenom föreskrivs att 26 § lag om äganderättsutredning och legalisering ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §⁵

Inställes förrättning som påbörjats utan ansökan, betalas förrättningskostnaderna av staten. I annat fall fördelas kostnaderna mellan sakägarna efter vad som är skäligt. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § tredje och fjärde styckena fastighetsbildningslagen (1970:988) äger motsvarande tillämpning på förrättning enligt denna lag.

Ställs förrättning, som påbörjats utan ansökan, *in ska* förrättningskostnaderna *betalas* av staten. I annat fall fördelas kostnaderna mellan sakägarna efter vad som är skäligt. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § tredje – *femte* styckena fastighetsbildningslagen (1970:988) *ska också tillämpas på* förrättning enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 30 november 2018.

⁵ Senaste lydelse 1971:1037.

2 Om Lantmäteriet

Lantmäteriet är den myndighet som kartlägger Sverige. Till Lantmäteriets uppgifter hör också att registrera och säkra ägandet av alla Sveriges fastigheter samt att hantera fastigheternas gränser. Lantmäteriet har cirka 2000 medarbetare fördelade på 50 orter med huvudkontor i Gävle. Lantmäteriet är en förvaltningsmyndighet och organisatoriskt uppdelat i tre divisioner: Fastighetsbildning, Fastighetsinskrivning och Geodata.

Fastighetsbildning har ansvar för fastighetsindelningen, det vill säga fattar beslut om nya fastigheter eller om ändring av existerande gränser. Det kan också gälla beslut om samfälligheter, servitut och ledningsrätter. Fastighetsinskrivning granskar, beslutar om och registrerar lagfarter, tomträtter, inteckningar, anteckningar och andra inskrivningsärenden i Fastighetsregistrets inskrivningsdel samt beslutar om och tar in stämpelskatt och avgifter. Geodata bygger upp och tillhandahåller geografisk information och fastighetsinformation.

Lantmäteriet omsätter 1,9 miljarder kronor per år. Myndigheten finansieras till 30 procent av anslag och 70 procent genom avgifter för de tjänster som Lantmäteriet utför. Fastighetsbildning, vars verksamhet har stor påverkan på bostadsförsörjningen, är i det närmaste helt avgiftsfinansierad.

3 Bakgrund

Lantmäteriet ska för förrättningar och inskrivningsåtgärder ta ut avgifter. I vissa fall betalar inte den betalningsskyldige varpå Lantmäteriet tvingas att ansöka om indrivning av fordran hos Kronofogdemyndigheten (KFM). KFM behandlade fram till 2014 Lantmäteriets beslut om avgift, eller i förekommande fall domstols dom om beslutet blev överklagat men fastställt, som en exekutionstitel och drev därmed in beloppet från den betalningsskyldige. Efter 2014 har detta ändrats då KFM konstaterat att det för Lantmäteriets beslut om avgift saknas en sådan särskild föreskrift om verkställighet av förvaltningsmyndighets beslut som enligt 3 kap. 1 § första stycket 6 utsökningsbalken krävs för att fordringarna ska vara direkt verkställbara hos KFM. Sådana verkställighetsföreskrifter har tidigare funnits.⁶

På grund av detta måste Lantmäteriet ansöka om betalningsföreläggande hos KFM för att få in de avgifter som lagstiftaren ålagt Lantmäteriet att ta ut. Om den betalningsskyldige invänder mot ansökan, behöver Lantmäteriet gå till allmän domstol och föra process om betalning av fordringen. Även om det beslut som ligger till grund för avgiften, t.ex. ett beslut om inskrivning av lagfart, vunnit laga

⁶ Se under rubrik 4.

kraft måste alltså Lantmäteriet ändå utverka en exekutionstitel på detta sätt. Detta har resulterat i kostsamma processer och minskade intäkter för Lantmäteriet. Det drabbar även den betalningsskyldige och andra myndigheter som KFM och de allmänna domstolarna genom ökade kostnader.

Lantmäteriet lämnade 2015 in två promemorior till regeringen med förslag om att åter införa verkställighetsföreskrifter i tillämpliga förordningar. Promemoriorna remissbehandlades hos Regeringskansliet. Samtliga ca trettio remissinstanserna, däribland KFM, tillstyrkte eller hade inga synpunkter på förslagen.⁷ Vid fortsatt beredning inom Regeringskansliet avstannade dock processen eftersom det är oklart om sådan verkställighetsföreskrift som Lantmäteriet föreslog kan ligga på förordningsnivå eller om den ska finnas på lagnivå. Denna principiella fråga behandlas i betänkandet Ett modernare utsökningsförfarande (SOU 2016:81). Även om förslagen i betänkandet skulle genomföras skulle de dock inte lösa samtliga Lantmäteriets problem på området. Det är också osäkert om förslagen i betänkandet kommer att föras vidare och hur lång tid det i så fall kommer att ta.

Lantmäteriet är i behov av en snabb lösning och hemställer därför om att förslagen i denna promemoria beslutas så att Lantmäteriets beslut om att ta ut avgift vid förrättningar och inskrivning kan tjäna som exekutionstitel.

4 Gällande rätt

Lantmäteriförrättningar är avgiftsbelagda

Genom en lantmäteriförrättning kan fastighetsrättsliga förhållanden förändras på olika sätt. Till exempel kan fastighetsindelningen ändras genom att fastigheter nybildas eller ombildas. Vidare kan servitut bildas, ändras eller upphävas. Även ärenden om fastighetsbestämning och särskild gränsutmärkning, liksom frågor om att bilda en gemensamhetsanläggning eller att upplåta en ledningsrätt prövas vid en förrättning.

Bestämmelser om de avgifter som kan tas ut av sakägare och andra samt om beslut om debitering av förrättningskostnader finns i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

Avgiften beräknas normalt efter tidsåtgång på grundval av det antal timmar som förrättningslantmätaren och biträdande handläggare lägger ned på ärendet. Även arbetet med att registrera åtgärden i fastighetsregistret ska räknas med. I stället för tidsdebitering är det möjligt att träffa överenskommelse om en fast avgift. Från och med den 1 februari 2018 kan så kallad saktaxa tas ut för vissa förrättningar, delar av förrättningar och i vissa fall införande i fastighetsregistret.

⁷ Ju2015/03707/L1 och Ju2015/07675/L1.

Kostnadsfördelningsbeslut och räkning

Hur kostnaderna för olika lantmäteriförrättningar ska fördelas mellan sakägarna regleras i 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988) enligt de bestämmelser i fastighetsbildningslagen som gäller för den åtgärd som är tänkt att genomföras.

För anläggningsförrättning och ledningsförrättning regleras fördelningen av förrättningskostnaderna på motsvarande sätt i 29 § anläggningslagen (1973:1149) respektive 27 § ledningsrättslagen (1973:1144).

Fördelningen av kostnaderna ska framgå av ett särskilt *kostnadsfördelningsbeslut*. Ett sådant beslut ska fattas vid varje förrättning, även om förrättningen inställs eller ansökan avvisas. Kostnadsfördelningsbeslutet är överklagbart till mark- och miljödomstol men vinner laga kraft fyra veckor efter beslutet om det inte överklagas, 15 kap. 6 § fastighetsbildningslagen. Domstolens avgörande kan överklagas till Mark- och miljööverdomstolen och i ett fåtal fall, om det kan finnas frågor av vikt för rättstillämpningen, kan saken även bli föremål för prövning av Högsta domstolen.

Senast när ett kostnadsfördelningsbeslut vunnit laga kraft, ska lantmäterimyndigheten fatta ett beslut om debitering av förrättningskostnaderna (*räkning*). Fördelningen av betalning ska ske utifrån vad som framgår av kostnadsfördelningsbeslutet. Beslutet om räkning, dvs. i praktiken fakturan, är även det överklagbart till mark- och miljödomstol. Om beslutet inte överklagas, vinner det laga kraft tre veckor från den förfallodag som anges i beslutet enligt 15 kap. 6 § fastighetsbildningslagen. Enligt 8 § andra stycket förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska en räkning betalas även om förrättningsbeslutet eller räkningen överklagas. Får klaganden rätt i domstol, sker återbetalning med ränta.

En räkning enligt förordningen om avgifter vid lantmäteriförrättningar ska handläggas som allmänt mål hos KFM, 1 kap. 2 § 8 p. utskökningsförordningen.

Även vid inskrivning ska avgift tas ut

Lantmäteriet ska enligt 21 § inskrivningsförordningen (2000:309) ta ut en expeditionsavgift efter att Lantmäteriet fattat beslut i vissa inskrivningsärenden. Vilken summa som ska tas ut och i vilka ärenden framgår av den avgiftslista som är bilaga till förordningen. Där framgår till exempel att ett beslut, eller underrättelsen om beslutet, om beviljande av inskrivning av lagfart genererar en avgift om 825 kronor för den som sökt inskrivningsåtgärden. Beslut om avgift kan enligt inskrivningsförordningen överklagas till Skatteverket. Skatteverkets beslut är i sin tur inte överklagbart. Ett beslut om expeditionsavgift får enligt 24 § inskrivningsförordningen överklagas till Skatteverket inom ett år från den dag då avgiften betalades. Betalning ska ske inom en månad från beslutet om expeditionsavgift, 22 § inskrivningsförordning.

Beslut om expeditionsavgift vinner laga kraft först ett år efter att betalning har skett. Överklagandetiden enligt 24 § börjar alltså inte att löpa om betalning inte sker. Detta innebär att det förslag som ges i betänkandet Ett modernare utskökningsförfarande⁸ – att förvaltningsmyndighetsbeslut som avser betalnings-skyldighet alltid ska kunna verkställas när det har fått laga kraft om myndigheten

⁸ S.115 Ett modernare utskökningsförfarande.

fattat beslutet inom ramen för sin myndighetsutövning – inte kommer att lösa denna lucka i lagstiftningen.

Verkställighetsföreskrifter saknas i dag

Det framgår av 3 kap. 1 § första stycket 6 utsökningsbalken (1981:774) att förvaltningsmyndigheters beslut inte är verkställbara om det inte finns en särskild föreskrift om det. När en sådan föreskrift finns tjänar beslutet i sig som en exekutionstitel och den underliggande fordran kan därmed drivas in av KFM. Det har tidigare funnits sådan föreskrift för Lantmäteriet – både för division Fastighetsbildning och division Fastighetsinskrivning – på förordningsnivå. Enligt underhandskontakter med Regeringskansliet har föreskrifterna sannolikt upphävts på grund av oklarheter gällande vilken nivå (lag eller förordning) en sådan föreskrift får finnas.⁹

I dag saknas därmed bestämmelser om verkställighet av fordringar på grund av förrättning och inskrivning. På grund av avsaknaden av föreskrift måste Lantmäteriet antingen ansöka om betalningsföreläggande hos KFM eller väcka talan vid allmän domstol för att få en exekutionstitel, om den betalningsskyldige inte betalar i enlighet med Lantmäteriets beslut vid förrättning eller inskrivning.

5 Skäl för förslagen

Fokus på samhällsbyggnadsprocessen

Lantmäteriet säkerställer ägandet av fastigheter och har en stor påverkan på samhällsbyggnadsprocessen. För bostadsbyggandet är det av stor vikt att Lantmäteriet kan lägga fullt fokus på sin kärnverksamhet. Lantmäteriet ska för sin inskrivnings- och fastighetsbildningsverksamhet ta ut avgifter. Division Fastighetsbildning är dessutom beroende av avgifter för att kunna finansiera sin verksamhet. Det torde inte vara avsikten att Lantmäteriet, till skillnad från andra myndigheter, till exempel Bolagsverket¹⁰, inte ska ha verkställighetsföreskrifter för indrivning av avgifter.

Division Fastighetsinskrivning skickar varje år ca 400 ärenden för indrivning till ett värde om ca 350 000 kronor. Division Fastighetsbildning skickar per år ca 300 ärenden för indrivning till ett värde om ca 1 200 000 kronor. Sedan Lantmäteriet blivit tvunget att utverka ett betalningsföreläggande eller en dom för att kunna få fordran indriven har Lantmäteriet fått en kraftigt ökad administration. Lantmäteriet uppskattar att den ökade administrationen, som främst handlar om utökad kommunikation med KFM och tingsrätter och intern handläggning, uppgår till en årsarbetskraft för båda divisionerna. Hittills har ett mindre antal ärenden fått lämnas över till domstol. Dessa ärenden tar mycket resurser, särskilt för division Fastighetsbildning vars ärenden är mer komplicerade och ofta kräver att jurister behöver kopplas in. Skulle nuvarande ordning kvarstå behöver Lantmäteriet sannolikt utveckla nya IT-systemlösningar, vilket i det korta perspektivet dels är

⁹ Se även redogörelse s.134 ff Ett modernare utsökningsförfarande.

¹⁰ 25 kap. 27 § aktiebolagslagen (2005:551).

kostsamt och dels skulle försena Lantmäteriets utveckling inom digitaliseringsområdet.

Ökad tydlighet och lägre kostnader för enskilda

Lantmäteriets förslag bör genomföras för ökad rättssäkerhet och lägre kostnader för enskilda. Den som är missnöjd med beslutet som fordran grundar sig på har rimligen redan överklagat beslutet. Med tanke på den låga sannolikheten att en domstol skulle upphäva fordran, särskilt om mark- och miljödomstolen och eventuella överinstanser redan ogillat ett överklagande, menar Lantmäteriet att nuvarande ordning ger en enskild en falsk bild av möjligheten att undvika betalning. I sin tur kan detta leda till att den enskilde drabbas av klart högre kostnader än vad som tidigare var möjligt.

Vid en ansökan om verkställighet med en exekutionstitel som grund tar KFM ut en administrativ avgift på 600 kronor, som normalt påförs den enskilde. Lantmäteriet är dock i dag tvunget att ansöka om betalningsföreläggande, vilket leder till en avgift på 680 kronor som påförs den enskilde. Om den enskilde bestrider skulden, behöver frågan avgöras i allmän domstol. Då utgår, om frågan behandlas som förenklat tvistemål, ytterligare en avgift. Om målet rör ett krav på under ett halvt prisbasbelopp¹¹, vilket är fallet för division Fastighetsinskrivnings kostnader, tillkommer en ansökningsavgift om 600 kronor. Om beloppet är högre, vilket är vanligt för division Fastighetsbildnings kostnader, är avgiften 2500 kronor. Till detta kommer att vinnande part normalt har rätt till ersättning för rättegångskostnader, vilket kan leda till att betydande belopp ska betalas.

Förutom frågan om högre kostnader försätts både den enskilde och domstolsväsendet i en olycklig sits med nuvarande regler. Även om det inte är sannolikt att en domstol skulle upphäva en fordran som grundar sig på ett lagakraftvunnet beslut finns ändå möjligheten. Den kompetenskonflikt – och risken att i princip samma fråga får två olika resultat – som kan uppstå om i princip samma fråga först prövas i Mark- och miljööverdomstolen och sedan av en tingsrätt förefaller både ineffektiv och olycklig ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Lantmäteriet ska även fatta beslut om stämpelskatt vid in-teckning och vissa förvärv av fastighet. Detta beslut fattas i samband med beslutet om expeditionsavgift. Det framgår av lag (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter att om skatten inte betalas inom rätt tid, ska Lantmäteriet omedelbart lämna över ärendet för indrivning till KFM. För indrivningen av skatten, och i förekommande fall dröjsmålsavgift, gäller lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Verkställighet enligt utsökningsbalken får ske vid indrivningen av dessa fordringar. Detta innebär att den enskilde kan få två fordringar som grundar sig på väsentligen samma omständigheter men för vilka verkställighet sker vid två olika tidpunkter. För en enskild måste detta framstå som svårförklarligt och onödigt krångligt.

Minskade kostnader för myndighet

För KFM och Domstolsverket skulle Lantmäteriets författningsförslag reducera både administrativa och direkta kostnader. Jämfört med när KFM direkt kunde

¹¹ 22 400 kr för 2017.

verkställa Lantmäteriets fordringar har varje ärende hos KFM lett till fem nya moment där KFM och Lantmäteriet måste kommunicera. Därutöver tillkommer den administration som behöver ske mellan KFM och domstolarna. Domstolarna har likaså fått fler ärenden att hantera. Domstolsverket har under hand meddelat att de räknar med att målen där det omtvistade beloppet är under ett halvt prisbasbelopp har en styckkostnad på 6 945 kronor medan de mål där beloppet ligger över ett halvt prisbasbelopp har en styckkostnad på 27 495 kronor. Beloppen avser 2016 års kostnadsberäkning.

Division Fastighetsbildnings ärenden har i begränsad utsträckning börjat nå domstolarna medan division Fastighetsinskrivning har haft ett 30-tal ärenden i domstol. Kan inte Lantmäteriets författningsförslag genomföras kommer domstolarna att få ökade kostnader.

Förslagen har stort stöd

Promemorians förslag på lagändringar är i sak desamma som föreslogs av Lantmäteriet i tidigare ärenden, då på förordningsnivå.¹² De föreslagna lagändringarna i jordabalken och fastighetsbildningslagen kan därmed sägas ha setts över, utan erinran, av både Regeringskansliet och ett trettiotal remissinstanser. Med hänsyn till hur de föreslagna förordningsändringarna mottogs av remissinstanserna borde lagförslagen i denna promemoria vara okontroversiella. Kortfattat kan ändå sägas att de föreslagna reglerna överensstämmer med tidigare regler och praxis för indrivning av Lantmäteriets, och andra myndigheters, avgifter.¹³

Förslagen är utformade i enlighet med de bestämmelser om verkställighet som normalt finns då en myndighet fattar beslut som innebär att betalningsskyldighet uppstår för en enskild.¹⁴ För Lantmäteriet finns liknande bestämmelser, bland annat då kostnader uppkommer vid ett lagfartsammanträde. Lagfartsammanträden är – till skillnad från beslut om inskrivning och förrättning – en sällanföreteelse. Med ett genomförande av förslagen kommer de olika situationer då Lantmäteriet ska begära in avgifter att behandlas lika.

Vissa andra åtgärder och förrättningar bör omfattas

Lantmäteriet har enligt lagen om lag (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering rätt att i en förrättning utreda äganderätten till fast egendom. Även avgifterna för dessa förrättningar bör kunna verkställas av KFM enligt samma princip som gäller för förrättningar enligt fastighetsbildningslagen. Detsamma gäller för de förrättningar som genomförs med stöd av anläggningslagen (1973:114) och ledningsrättslagen (1973:1144). Dessa typer av förrättningar är mer ovanligt förekommande än förrättningar enligt fastighetsbildningslagen men skälen för att Lantmäteriets beslut om avgift ska vara direkt verkställbart hos KFM är desamma.

I 2 § förordningen om avgifter vid lantmåteriförrättningar framgår att godkännande av överenskommelser enligt 43 § anläggningslagen och registrering av andelstal enligt 24 a § samma lag omfattas av förordningens bestämmelser om

¹² Se rubrik Bakgrund.

¹³ Se t.ex. 25 kap. 27 § aktiebolagslagen.

¹⁴ 20 kap. 12 a jordabalken och 35 § lag om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter (1984:404).

avgifter. Dessa åtgärder utförs av Lantmäteriet och de regler om verkställighet av avgifter som uppkommer vid förrättningar enligt fastighetsbildningslagen bör gälla även för dem. Därmed kan alla förrättningar och åtgärder som tas upp i förordningen om avgifter vid lantmåteriförrättning behandlas lika, vilket ökar tydligheten för enskilda och minskar risken för bristande kostnadstäckning hos Lantmäteriet.

Enligt 2 § förordningen om avgifter vid lantmåteriförrättningar omfattas vidare frigörande av fastighetstillbehör enligt 12 a § ledningsrättslagen av förordningen. Paragrafen kan läsas som att en sådan åtgärd skulle vara något annat än en förrättning. Lantmäteriet menar dock att så inte är fallet utan att frigörande av fastighetstillbehör enligt 12 a § ledningsrättslagen är en förrättning. Regeringen synes ha samma uppfattning.¹⁵ De avgifter som uppkommer vid sådan förrättning omfattas alltså av reglerna i ledningsrättslagen och fastighetsbildningslagen och en hänvisning till det föreslagna nya stycket om verkställighet i fastighetsbildningslagen krävs för att dessa avgifter ska kunna verkställas direkt av KFM. Med en sådan hänvisning i ledningsrättslagen kan Lantmäteriet få begära direkt verkställighet hos KFM för alla förrättningar som sker med stöd av ledningsrättslagen. Vilket är i enlighet med vad som föreslås gälla för andra förrättningar.

Även om fastighetsbildningslagen i praktiken tjänar som en ramlag¹⁶ för fastighetsbildningsåtgärder bör det med hänsyn till de strikta regler som gäller för indrivningsåtgärder finnas hänvisningar i lag till det föreslagna nya stycket i fastighetsbildningslagen. De regler som i dag gäller för till exempel fördelning av förrättningskostnader i respektive lag som ovan tagits upp kommer fortsatt att gälla. Eftersom fastighetsbildningslagens bestämmelser normalt borde tillämpas vid en oklarhet i någon av lagarna menar Lantmäteriet att någon förändring utöver möjligheten att driva in avgifter inte kommer att ske.

6 Förslagets konsekvenser

Genomförs förslagen kommer Lantmäteriet att kunna göra kostnadsbesparingar som motsvarar minst en årsarbetskraft, ca 0,5 miljoner kronor, i ren administration. Till detta kommer besparingar som kan göras genom att handläggare och jurister kan fokusera på Lantmäteriets kärnverksamhet. De kostnader som uppkommer på grund av att handläggare och jurister måste arbeta med de här frågorna är svårbedömda i dag. De förväntas dock att öka med tiden, om inte förslagen genomförs.

Vidare skulle ett genomförande av förslagen innebära att Lantmäteriet inte behöver utveckla nya tekniska system, vilket skulle ta resurser och fokus från samhällsbyggnadsprocessen. Kostnaderna för att utveckla nya tekniska system är svårbedömda men ett projekt som Lantmäteriet jobbar med i dag och som i omfattning skulle motsvara utvecklandet av ett system för hantering av avgifter

¹⁵ Prop. 2000/01:138 s.55.

¹⁶ Se ex. prop. 1993/94:27 s.16.

har en budget på 12 miljoner kronor för utvecklingskostnaderna. Därtill kommer förvaltning av systemet som kan motsvara en halv till en årsarbetskraft. Det stora värdet ligger dock i att Lantmäteriets personal kan fokusera på kärnverksamheten.

För enskilda kommer processen med inbetalning av avgifter att framstå som mer tydlig och transparent vilket ökar rättssäkerheten. Särskilt för de fordringar som uppkommer på grund av Fastighetsbildningens verksamhet skulle förslagen leda till att enskilda inte drabbas av stora kostnader i en process där möjligheten att undvika betalningsansvar får anses som låg. Det är möjligt att Lantmäteriet skulle behöva upphandla extern juridisk kompetens för att driva målen i domstol och då skulle processkostnaden, för det fall att den betalningsskyldige blir dömd till att betala, bli avsevärt högre än det ursprungliga fordringsbeloppet.

För Domstolsverket och KFM skulle förslagens genomförande innebära lägre kostnader då ärendena att hantera skulle bli färre och följa vad som normalt gäller för myndigheter. Det är svårt för Lantmäteriet att uppskatta kostnadsbesparingarna i administration för andra myndigheter men utifrån Lantmäteriets uppskattning av ärendena i kostnad motsvarar en årsarbetskraft för Lantmäteriet för Domstolsverket och KFM i varje fall sammanlagt kunna spara en halvårsarbetskraft vid förslagens genomförande. Utifrån de uppgifter som lämnats till Lantmäteriet, se avsnitt 5, kan en uppskattning av besparingar av direkta kostnader hos Domstolsverket göras. Om tjugo mål på under ett halvt prisbasbelopp och tre mål på över ett halvt prisbasbelopp hamnar i domstol under ett år motsvarar det (6 945x20+3x27 495) motsvarar det ett belopp på 221 385 kronor, som kan besparas om förslagen genomförs.

Lantmäteriet bedömer att förslagens genomförande skulle leda till positiva statsfinansiella konsekvenser och minskad risk för att det uppstår bristande kostnadstäckning för Lantmäteriets verksamhet. Förslagen påverkar inte de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen, jämställdheten eller miljön. Förslagens genomförande kan leda till positiva indirekta konsekvenser för företag och kommuner som är i behov av Lantmäteriet i t.ex. planprocessen då Lantmäteriet kan fokusera på sin kärnverksamhet, vilket bör leda till att Lantmäteriet kan fatta beslut snabbare.

7 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Det är för Lantmäteriets verksamhet och samhällsbyggnadsprocessen viktigt att Lantmäteriet kan få full kostnadstäckning för de kostnader Lantmäteriet ska ta ut. Därmed bör ikraftträdande ske snarast. Med hänsyn till den beredning som krävs för lagändringar föreslår Lantmäteriet att förslagen ska träda i kraft den 30 november 2018.

Utgångspunkten när det gäller ikraftträdande av processrättslig lagstiftning är att nya regler ska börja gälla genast efter ikraftträdandet. Det innebär att de ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft. Det saknas enligt Lantmäteriet behov av övergångsbestämmelser för de förslag som ges i denna promemoria.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i jordabalken

19 kap. 1 §

Inskrivning enligt denna balk ska göras i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Regeringen får meddela föreskrifter om expeditionsavgifter för bevis eller andra handlingar som utvisar inskrivningsåtgärd.

Om expeditionsavgift inte betalas inom en månad från den dag då faktura avsändes eller en expedition färdigställdes ska inskrivningsmyndigheten begära indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Bestämmelser om fastighetsregistret finns i lagen (2000:224) om fastighetsregister.

Av paragrafen framgår att inskrivning ska göras i fastighetsregistrets inskrivningsdel.

I *första stycket* andra meningen bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om expeditionsavgifter. Bemyndigandet omfattar föreskrifter om avgifter för både bevis och underrättelser om beslut i inskrivningsärenden (jfr 19 kap. 20 §). Bestämmelserna om expeditionsavgift finns i inskrivningsförordningen (2000:309).

I *andra stycket*, som är nytt, regleras hur inskrivningsmyndigheten ska agera när en expeditionsavgift inte blir betald. Genom bestämmelsen kommer inskrivningsmyndighetens beslut om inskrivning att tjäna som en exekutionstitel som är direkt verkställbar hos Kronofogdemyndigheten. Eftersom avgifterna rör betalningsskyldighet av en statlig fordran för enskild ska betalningen handläggas som ett allmänt mål hos Kronofogdemyndigheten.

I det *tredje stycket* hänvisas till lagen om fastighetsregister för regler om innehållet i fastighetsregistret.

8.2 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen

2 kap. 6 §

Kostnaderna för genomförande av fastighetsbildning betalas enligt de bestämmelser som gäller för den fastighetsbildningsåtgärd om vilken det är fråga. Kostnader som är gemensamma för skilda åtgärder fördelas på dessa efter vad som är skäligt.

Avvisas ansökan eller ställs förrättningen in, ska sökanden betala uppkomna kostnader, om inte särskilda omständigheter föranleder att betalningsskyldigheten

fördelas mellan samtliga sakägare eller vissa av dem. Har förrättningen enligt 5 kap. 3 § fjärde stycket påkallats av länsstyrelsen, ska sådana kostnader betalas av staten.

Överenskommelse mellan sakägarna om fördelning av förrättningskostnaderna på annat sätt än som följer av lagen ska gälla, om det inte är uppenbart att överenskommelsen tillkommit i otillbörligt syfte.

Förrättningskostnader omfattar taxeavgift, ersättning till sakkunnig och syssloman, utgift för hantlangning som inte ingår i taxeavgiften samt ersättning för skada enligt 4 kap. 38 § tredje stycket.

Om kostnaden för förrättningen inte betalats inom den tid som lantmäterimyndigheten beslutat ska lantmäterimyndigheten begära indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

I paragrafen regleras kostnaderna som ska betalas när fastighetsbildningsåtgärd genomförs eller i de fall då ansökan avvisas eller förrättning ställs in samt vem som ska betala kostnaderna.

I det *fjärde stycket* förtydligas särskilt att vissa kostnader är att anse som förrättningskostnader som ska betalas enligt paragrafens bestämmelser. Stycket har ändrats redaktionellt och någon förändring i sak är inte avsedd.

Det *femte stycket*, som är nytt, reglerar hur lantmäterimyndigheten ska agera om en kostnad som uppkommit på grund av en förrättning, även om ansökan blivit avvisad eller förrättning inställd enligt andra stycket, inte blir betald. Genom bestämmelsen kommer lantmäterimyndighetens beslut om betalning för en sådan kostnad att tjäna som en exekutionstitel som är direkt verkställbar hos Kronofogdemyndigheten. Det framgår genom bestämmelser i 8 § förordningen om avgifter vid lantmåteriförrättningar att fordran ska drivas in även om förrättningsbeslutet eller beslutet om räkning överklagats.

8.3 Förslaget till lag om ändring i anläggningslagen

29 § Förrättningskostnaderna ska, om anläggningsbeslut meddelats, fördelas mellan ägarna av de fastigheter som ska delta i anläggningen efter vad som är skäligt.

Om en förrättning har påkallats enligt 20 a § eller 25 § tredje stycket väglagen (1971:948) ska den som begärt förrättningen svara för förrättningskostnaderna.

Om en förrättning har begärts enligt 2 kap. 20 § lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, ska den som begärt förrättningen svara för förrättningskostnaderna.

I övrigt tillämpas 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988) på förrättning enligt denna lag.

Vid indrivning av kostnader som uppkommer på grund av godkännande av överenskommelser enligt 43 § och registrering av andelstal enligt 24 a § ska 2 kap. 6 § femte stycket fastighetsbildningslagen tillämpas.

I paragrafen regleras hur förrättningskostnaderna vid en anläggningsåtgärd ska fördelas. I det *fyärde stycket* framgår att 2 kap 6 § fastighetsbildningslagens bestämmelser tillämpas på förrättningar enligt anläggningslagen, med de undantag som framgår av stycke 1–3 i paragrafen. I det *femte stycket*, som är nytt, finns en hänvisning till fastighetsbildningslagen som säkerställer att Lantmäteriet kostnader för de förrättningar och åtgärder som utförs av Lantmäteriet med stöd av anläggningslagen ska vara direkt verkställbara hos Kronofogdemyndigheten.

8.4 Förslaget till lag om ändring i ledningsrättslagen

27 § Ledningsrättshavaren ska svara för förrättningskostnaderna i den mån inte annat följer vid en motsvarande tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

Om en ledningsrättsfråga har tagits upp utan ansökan eller, i fall som avses i 33 §, på ansökan av någon annan sakägare än ledningsrättshavaren, ska förrättningskostnaderna fördelas mellan sakägarna efter vad som är skäligt. Till den del förrättningen avser upphävande av en ledningsrätt som inte längre behövs gäller dock första stycket. Första stycket gäller också om förrättningen endast sker för att ett inskrivet servitut eller en inskriven nyttjanderätt som avser rätt att dra fram och behålla en ledning ska förändras till ledningsrätt.

Om en ledningsrättsfråga handläggs gemensamt med en fastighetsbildningsåtgärd vid en förrättning, ska kostnader som är gemensamma för skilda åtgärder fördelas på dessa efter vad som är skäligt.

Till förrättningskostnader hänförs taxeavgift, ersättning till sakkunnig, utgift för hantlangning som inte ingår i taxeavgiften samt ersättning för sådan skada som avses i 4 kap. 38 § tredje stycket fastighetsbildningslagen (1970:988). Vid indrivning av förrättningskostnader enligt denna lag ska 2 kap. 6 § femte stycket fastighetsbildningslagen tillämpas.

I paragrafen regleras hur förrättningskostnaderna vid en ledningsrättsåtgärd ska fördelas. I det *fyärde stycket* förtydligas att vissa kostnader är förrättningskostnader. Till stycket tillförs en ny mening som säkerställer de kostnader som Lantmäteriet har för förrättningar enligt ledningsrättslagen ska vara direkt verkställbara hos Kronofogdemyndigheten.

8.5 Förslaget till lag om ändring i lag om äganderätt och legalisering

26 § Ställs förrättning, som påbörjats utan ansökan, in ska förrättningskostnaderna betalas av staten. I annat fall fördelas kostnaderna mellan sakägarna efter vad som är skäligt. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § tredje – femte

styckena fastighetsbildningslagen (1970:988) ska också tillämpas på förrättning enligt denna lag.

I paragrafen regleras hur förrättningskostnaderna vid en äganderättsutredning och legaliseringsåtgärd ska regleras. Dessutom, genom hänvisning till 2 kap. 6 § fastighetsbildningslagen, vilka kostnader som ingår i en sådan förrättning. Genom ett tillägg om att även femte stycket i samma paragraf ska tillämpas på dessa förrättningar kommer Lantmäteriets kostnader att vara direkt verkställbara hos Kronofogdemyndigheten. Utöver detta har några språkliga ändringar genomförts men någon ändring i sak är inte avsedd.

Lantmäteriets beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Susanne Ås Sivborg. Föredragande i ärendet har varit jurist David Suomalainen. I den slutliga handläggningen har även deltagit biträdande generaldirektör Anders Lundquist, chefsjurist Tomas Öhrn, divisionsjurist David Fridh och sektionschef Axel Berg.

För Lantmäteriet

Susanne Ås Sivborg

David Suomalainen